

העולה קודמת לחטאת למקראה

וְאִם לֹא תִמְצָא יְדֵהָ דִי שֶׁהָ וְלִקְחָהּ שְׁתֵּי תְרִים אֹ אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֹטֵאת וְכַפֵּר עֲלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהַרָה: (פרק יב פסוק ח) רש"י

אחד לעולה ואחד לחטאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקריבה חטאת קודם לעולה, כך שנינו בזבחים צ"ל כל התדיר:

מעשה חשב

א הנה התוספות (ובחים צ. ד"ה למקראה הקדימה הכתוב) הביא פירוש רש"י למקראה, היינו שבקריאת הפרשה עולה קודמת לחטאת. והקשו התוס' ותימה, מה חידוש הוא זה, פירוש מה הטעם הקפידה התורה שתהא נקראת תחילה. זמפרש ה"ר חיים דכוונת הגמרא למקראה הקדימה הכתוב, היינו להקדישה תחילה, שתקדיש העולה קודם לחטאת, ולענין הקרבה החטאת קודמת לעולה, עכת"ד התוס'.

והנה עדיין צ"ב למה צוה הכתוב להקדיש העולה קודם החטאת.

ואפשר לומר טעם הדבר בהקדם דברי רבינו (שם פסוק ט) וז"ל "ורבותינו ז"ל אמרו (דה"א לא) בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת לא אזקק עוד לבעלי. ועיקר הכוונה בזה, כי בעבור שהיא נשבעת מתוך הצער ואין השבועה ראויה שתתקיים מפני היותה משועבדת לבעלה, רצתה התורה לכפר לה מעלות רוחה. ומחשבות השם עמוקות ורחמיו מרובין. שהוא רוצה להצדיק בריותיו, עכ"ל.

העולה מדברי רבינו שהחטאת בא לכפר על עצם השבועה, והעולה בא לכפר על מעלות רוחה, היינו על המחשבה, וכמו שהביא הרמב"ן (ויקרא א) "תני רבי שמעון בן יוחאי, אין העולה בא אלא על הרדורי הלב, אמר רבי לוי מקרא מלא הוא זה העלה על רוחכם היו לא תהיה".

ולפי זה מבואר היטב למה יולדת צריכה להקדיש העולה קודם לחטאת. והנה מבואר בחז"ל הטעם שתמיד חטאת קודם לעולה, משל לפרקליט שנכנס למלך ריצה פרקליט נכנס דורן אחריו. נמצא שתמיד העולה הרי הוא דורן אחרי שנתרצה. לכן החטאת קודמת.

אבל העולה אצל יולדת אינה באה כדורן, אלא בא לכפר על המחשבה, ולפי מש"כ רבינו רצתה התורה לכפר לה מעלות רוחה, והיינו שהעיקר מה שצריכה כפרה היא על המחשבה. לכן אתי שפיר למה צריכים להקדישה קודם, כי המחשבה קודם למעשה.

ולפי האמור א"ש, שלכן כשצויבור עבדו עבודה זרה בשוגג, כתיב (במדבר ט פסוק כד) "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת". דמקריבים העולה לפני החטאת. ולא כמו בשאר חטאות הבאות עם העולה שמקריבים קודם החטאת. ולא כמו ביולדת שרק מקדישים קודם העולה. משום דבעבודה זרה מחשבה נחשבת למעשה. נמצא שהעולה המכפרת על המחשבה נמי כפרה הוא. לכן מקריבים העולה קודם לחטאת. משא"כ שאר עולות הבאות עם החטאת אינם כפרה, דעל המחשבה אי"צ להביא קרבן. לכן החטאת קודמת לעולה.

*

היכן ובאיזה בגד נהג צרעת

וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נִגַע צִרְעַת בְּבִגְד צֹמֶר אֹ אוֹ בְּבִגְד פְּשִׁתִּים: (פרק יג פסוק מז)

והבגד כי יהיה בו נגע צרעת. זה אינו צבוע כלל ולא הוה צבוע, וכן נגעני הנחוס, אבל זהוית ישראל שלמים לה, יהיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופם וזגדיהם ונתייהם צמלחה טוב, וכאשר יקרה בלאחד מהם חטא ועון יתהוה כיעור צבצבו או צבצבו או צבצבו להראות כי השם סר מעליו. ולכן אמר הכתוב (להגן יד לה) ונתתי נגע צרעת צבית ארץ לחוחכס, כי היא מכת השם צבית ההוא. והנה אינו נוהג אלא צבצבו שהיא נחלת ה' כמו שאמר (שם) 'כי תצאו אל ארץ כנען אשר אני נתון לכם לחחזה', ואין הדבר מפני היותו חוצת קרקע, אבל מפני שלא יצא הענין ההוא אלא צבצבו הנבחרת אשר השם הגבול שוקן צבוכה.

ובחורת כהנים (מאמר פסוק ג) דרשו עוד, שאין הבית מטמא אלא אחר כבוש וחלוק, ושיהא כל אחד ואחד מכיר את שלו. והטעם כי אז נתישבה דעתם עליהם לדעת את ה' ותשרה שכינה צבוכס, וכן אני חושב צבנעני הצבדים שלא ינהגו אלא צבצבו, ולא הולך למעט מהן חוזה לצבצבו כי לא יארכו שם לעולם.

ומפני זה עוד אינם נוהגים אלא צבנעני צבנעני, כי חולי הצבע הוליא הכיעור ההוא צבמקום ההוא צבצבנו ולא אצבע אלקים היא. ולפיכך הצבועים צבדי שמים מטמאין כצבדי צב שמעון.

מעשה חשב

א הנה הקשה האברבנאל, לפי דעת רבינו למה לא אמר הכתוב צבנעני בגדים כי תבואו אל הארץ, שאינה נוהגת אלא בארץ ישראל, כמו שאמר צבנעני בתים, עיי"ש. ויגדל יותר הקושיא שהרי צבנעני בגדים כתיב קודם בקרא, היה צריך לכתוב שם כי תבואו אל הארץ.

ואפשר לומר דרבינו נשמר מקושיא זו, בזה שהביא התורה כהנים, שנגעני בתים אינה נוהגת בארץ ישראל אלא לאחד כבוש וחלוק, ושיהא כל אחד מכיר את שלו. ולפי"ז אפשר לומר דלעולם גם צבנעני בתים, אין כוונת הכתוב באמרו כי תבואו אל הארץ, לומר שאינה נוהגת בחז"ל, דע"ז לא צריך קרא, כיון שאינה כולל צבנעני בתים בחז"ל, כפי מה שמפרש רבינו כי לא יארכו שם לעולם. רק כוונת הכתוב כי תבואו אל הארץ, להשמיענו שגם באר"י אינה נוהגת מיד אלא אחר כיבוש וחלוק. ורבינו הביא דברי התורה כהנים, משום שזה ראיה לדבריו שצבנעני צבנעני אינה רק כשיש השראת השכינה. ולפי הת"כ השראת השכינה היתה רק אחרי י"ד שנים, שכל אחד הכיר את מקומו.

ולפי"ז א"ש למה לא כתוב כי תבואו אל הארץ צבנעני בגדים, כיון דבבגדים לא שייך הענין של לאחור כיבוש וחלוק, ולומר שלא שייך בחז"ל לא הוצרך קרא על זה, כנ"ל.

ב הנה הקשה הצב"ב (העמק דבר, פרק יד פסוק לה) לפי מש"כ רבינו שלכן כתיב צבנעני בתים ונתתי נגע צרעת, לרמוז כי יד ה' תעשה זאת, ואינו טבע כלל. א"כ למה לא נכתב זה הלשון גם צבנעני בגדים, שהרי גם אינו אלא פלא, ויד ה'.

ואפשר ליישב לפי מש"כ רבינו טעם הדבר דנגע בבגדים צבועים אינו מטמא, כי אולי אינו אצבע אלקים הוא, אלא הצבע הוציא הכיעור ההוא במקום ההוא כטבעו. א"כ נמצא שבבגדים לפעמים אין הנגע אצבע אלקים, לכן אינו כתיב צבנעני בגדים ונתתי נגע צרעת. משא"כ צבנעני בתים מבואר במשנה (נגעים פרק יא משנה ג) "הבתים בין צבועין ובין שאינן צבועין מטמאין צבנעני", הרי תמיד הוא אצבע אלקים, לכן שפיר נאמר שם ונתתי.

ויש לומר טעם החילוק צבנעני בגדים אינם מטמאין צבועין, ובתים מטמאין צבועין, אפ"ל שכוין שהבגד הוא רך, ולכן הצבע יש לו השפעה על הבגד, ויכול להיות שמחמת הצבע יצא הנגע. משא"כ בבית שהוא אבנים, והרי הוא דבר חזק וקשה, אין הצבע משפיע על הבית, לכן שפיר מטמאין צבועין.